

TIM MARSHALL

Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

μετάφραση
Δρ Σπυρίδων Κατσούλας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΙΟΠΤΡΑ

*Σε όλους τους νέους της Γενιάς του Κορονοϊού
που έκαναν το χρέος τους.
Τώρα είναι η δική σας σειρά!*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή	11
1. Αυστραλία	21
2. Ιράν	59
3. Σαουδική Αραβία	101
4. Ηνωμένο Βασίλειο	143
5. Ελλάδα	183
6. Τουρκία	217
7. Το Σαχέλ	253
8. Αιθιοπία	295
9. Ισπανία	327
10. Διάστημα	367
Βιβλιογραφία	399
Ευχαριστίες	411
Ευρετήριο	413

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

*«Το γεράκι δεν μπορεί
ν' ακούσει πια το γερακάρη.
Τα πάντα γίνονται κομμάτια·
το κέντρο δεν αντέχει».*

«Η Δευτέρα Παρουσία», Ουίλιαμ Μπ. Γέιτς
(μτφρ. Γιώργος Σεφέρης, *Αντιγραφές*, εκδ. Ίκαρος, 1965)

Στη Μέση Ανατολή, τα πελώρια οχυρά δύο άσπονδων εχθρών, του Ιράν και της Σαουδικής Αραβίας, δεσπόζουν το ένα αντίκρου από το άλλο στον Περσικό κόλπο. Νότια του Ειρηνικού, η Αυστραλία είναι παγιδευμένη ανάμεσα στα δύο ισχυρότερα έθνη της εποχής μας: τις ΗΠΑ και την Κίνα. Στη Μεσόγειο, η Ελλάδα και η Τουρκία βρίσκονται σε μια διένεξη της οποίας οι ρίζες βαστούν από την αρχαιότητα, αλλά που θα μπορούσε να αναζωπυρωθεί με βίαιο τρόπο αύριο κιόλας.

Καλώς ήρθατε στη δεκαετία του 2020. Η εποχή του Ψυχρού Πολέμου, κατά την οποία οι ΗΠΑ και η Σοβιετική Ένωση κυριαρχούσαν σε ολόκληρο τον κόσμο, ξεθωριάζει σαν μακρινή ανάμνηση. Περνάμε σε μια νέα εποχή ανταγωνισμού των μεγάλων δυνάμεων, όπου πολλαπλοί δρώντες, ακόμα και μικρότεροι παίκτες, διαγκωνίζονται για να αποκτήσουν την καλύτερη δυνατή θέση. Το γεωπολιτικό δράμα μάλιστα ξεπερνά τα επίγεια δεδομένα, καθώς πολλές χώρες προβάλλουν διεκδικήσεις πάνω από την ατμόσφαιρα της Γης, στη Σελήνη κι ακόμα παραπέρα.

Όταν αυτό που για αρκετές γενιές θεωρούνταν η καθιερωμένη τάξη πραγμάτων αποδεικνύεται τελικά ότι δεν ήταν παρά μια προσωρινή κατάσταση, είναι εύκολο να αγχωθεί κανείς. Αλλά έχει ξανασυμβεί στο παρελθόν, συμβαίνει τώρα και θα συμβεί πάλι στο μέλλον. Εδώ και καιρό οδεύουμε προς έναν «πολυπολικό» κόσμο. Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, επικράτησε μια νέα τάξη: μια διπολική εποχή μ' ένα καθοδηγούμενο από τις ΗΠΑ καπιταλιστικό σύστημα στη μια πλευρά κι ένα κομμουνιστικό σύστημα στην άλλη, το οποίο χειρίζονταν η ρωσική αυτοκρατορία και η Κίνα. Αυτό διήρκεσε για μια περίοδο πενήντα ως ογδόντα χρόνων, ανάλογα με το πώς μετράει κανείς. Μετά το 1990 ακολούθησε αυτό που μερικοί αναλυτές αποκαλούν «μονοπολική» δεκαετία, κατά την οποία η αμερικανική δύναμη κατέστη σχεδόν ασυναγώνιστη. Αλλά είναι πλέον ξεκάθαρο ότι τώρα επιστρέφουμε σε αυτό που ήταν ο κανόνας στο μεγαλύτερο μέρος της ανθρώπινης ιστορίας – μια εποχή με πολλαπλούς ανταγωνισμούς ισχύος.

Είναι δύσκολο να εντοπίσουμε με ακρίβεια πότε ξεκίνησε όλο αυτό· δεν υπάρχει κάποιο μεμονωμένο γεγονός που να σηματοδοτήσει τη μεταβολή. Αλλά έρχονται κάποιες στιγμές που αντιλαμβάνεσαι ένα μικρό μέρος της πραγματικότητας και τότε ο απροσπέλαστος κόσμος της διεθνούς πολιτικής γίνεται λίγο πιο ξεκάθαρος. Είχα μια τέτοια εμπειρία ένα καλοκαιρινό βράδυ με φοβερή υγρασία το 1999 στην Πρίστινα, τη ρημαγμένη πρωτεύουσα του Κοσόβου. Η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας το 1991 είχε οδηγήσει σε πολυετή πόλεμο και αιματοχυσία. Τώρα, οι βομβαρδισμοί των νατοϊκών αεροπλάνων έφεραν τις σερβικές δυνάμεις εκτός Κοσόβου και οι χερσαίες νατοϊκές δυνάμεις ανέμεναν να εισέλθουν στην περιοχή από τον νότο. Κατά τη διάρκεια της μέρας ακούγαμε φήμες ότι μια ρωσική στρατιωτική φάλαγγα είχε ξεκινήσει από τη Βοσνία προκειμένου να διασφαλίσει ότι η Ρωσία θα διατηρούσε την παραδοσιακή επιρροή που ασκούσε στη σερβική πολιτική.

Επί μια δεκαετία η ρωσική αρκούδα είχε τεθεί εκτός παιχνιδιού, εξαθλιωμένη, ασταθής και σκιά του παλιού της εαυτού. Παρακολουθούσε ανήμπορη το NATO να «προελαύνει» στα δυτικά της σύνορα,

καθώς ο ένας μετά τον άλλο οι λαοί των χωρών που είχε καθυποτάξει εξέλεξαν κυβερνήσεις που τους υπόσχονταν την ένταξη στο ΝΑΤΟ ή και στην ΕΕ· η επιρροή της στη Λατινική Αμερική και τη Μέση Ανατολή σημείωνε επίσης πτώση. Το 1999 η Μόσχα έλαβε μια απόφαση σε σχέση με τις δυτικές δυνάμεις – ως εδώ και μη παρέκει. Στο Κόσοβο έθεσε τα όρια της ανοχής της. Ο πρόεδρος Γιέλτσιν διέταξε τη ρωσική φάλαγγα να παρέμβει (αν και θεωρείται ότι καθοριστικό ρόλο στην απόφαση έπαιξε ο ανερχόμενος σκληροπυρηνικός εθνικιστής πολιτικός Βλαντίμιρ Πούτιν).

Ήμουν στην Πρίστινα όταν η ρωσική φάλαγγα τεθωρακισμένων βρυχιόταν στον κεντρικό δρόμο τις πρώτες πρωινές ώρες με προορισμό το αεροδρόμιο του Κοσόβου στα περίχωρα της πόλης. Μου είπαν ότι ο πρόεδρος Κλίντον είχε μάθει για την άφιξή της πριν από τα νατοϊκά στρατεύματα από το ρεπορτάζ μου με τίτλο «Οι Ρώσοι εισήλθαν στην πόλη και επέστρεψαν στη διεθνή σκηνή». Δεν ήταν επιπέδου Πούλιτζερ, αλλά για μια πρώτη καταγραφή της ιστορίας τη δουλειά του την έκανε. Οι Ρώσοι κατοχύρωναν έναν ρόλο στο μεγαλύτερο γεγονός της χρονιάς, διατρανώνοντας ότι είχε έρθει η ώρα ο τροχός της ιστορίας, που μέχρι τότε γύριζε εις βάρος τους, να αλλάξει φορά. Στα τέλη της δεκαετίας του 1990 οι ΗΠΑ προφανώς ήταν ασυναγώνιστες, με τη Δύση να δείχνει κυρίαρχη στο διεθνές στερέωμα. Αλλά η ανάκαμψη της Ρωσίας είχε ξεκινήσει. Μπορεί να μην ήταν πλέον η επιβλητική δύναμη που ήταν κάποτε –τόρα ήταν απλώς μια από τις πολλές δυνάμεις–, όμως οι Ρώσοι θα μάχονταν για να ορθώσουν το ανάστημά τους όσο το δυνατόν ψηλότερα. Θα το αποδείκνυαν στη συνέχεια στη Γεωργία, στην Ουκρανία, στη Συρία και αλλού.

Τέσσερα χρόνια αργότερα ήμουν στην ιρακινή πόλη της Καρμπάλα, μια από τις ιερότερες περιοχές στο шиικικό Ισλάμ. Ο Σαντάμ Χουσεϊν είχε ανατραπεί από τον αμερικανο-βρετανικό συνασπισμό, αλλά ο ανταρτοπόλεμος μαινόταν ήδη. Υπό την ηγεσία του Σαντάμ (ενός σουνίτη μουσουλμάνου) πολλές από τις шиικικές ιεροτελεστίες είχαν απαγορευτεί, μεταξύ των οποίων το αυτομαστίγωμα. Μια μέρα που έκανε ανυπόφορη ζέση, είδα να συρρέουν απ' όλη τη χώρα στην Καρμπάλα πάνω από ένα εκατομμύριο σίιτες. Πολλοί μαστίγωναν την

πλάτη τους και χάραζαν το μέτωπό τους μέχρι που καλύφθηκε όλο τους το σώμα με αίματα, τα οποία έσταζαν στους δρόμους βάφοντας το χρώμα κόκκινο. Γνώριζα ότι από την άλλη πλευρά των συνόρων προς τα ανατολικά, στο Ιράν, η κύρια σιιτική δύναμη θα έκανε ό,τι περνούσε απ' το χέρι της για να βοηθήσει στην εγκαθίδρυση μιας σιιτικής κυβέρνησης, την οποία θα χρησιμοποιούσε κατόπιν προκειμένου να προβάλλει η Τεχεράνη την ισχύ της με ακόμα μεγαλύτερη δύναμη προς τα δυτικά σε ολόκληρη τη Μέση Ανατολή, συνδέοντας το Ιράν με τους συμμάχους του σε Συρία και Λίβανο. Η γεωγραφία και η πολιτική το καθιστούσαν σχεδόν αναπόφευκτο. Οι εντυπώσεις μου από εκείνη τη μέρα είχαν ως εξής: «Οι λόγοι φαίνεται να είναι θρησκευτικοί, αλλά είναι και πολιτικοί, και η ορμή των κυμάτων θα φτάσει μέχρι τη Μεσόγειο». Η πολιτική ισορροπία είχε διασαλευτεί και η εξάπλωση της ιρανικής ισχύος θα έθετε υπό αμφισβήτηση την αμερικανική κυριαρχία στην περιοχή. Με φόντο την Καρμπάλα άρχισε πια να σχηματίζεται ολόκληρη η εικόνα. Δυστυχώς, θα κυριαρχούσε αποκλειστικά ένα και μόνο χρώμα – το κόκκινο του αίματος.

Αυτές ήταν μόνο δύο στιγμές που καθόριζαν τη διαμόρφωση του πολύπλοκου κόσμου στον οποίο βρισκόμαστε σήμερα, με μυριάδες δυνάμεις να ανταγωνίζονται και κάποιες φορές να συγκρούονται σε αυτό που άλλοτε ήταν γνωστό ως «το μεγάλο παίγνιο». Χάρη σε αυτές τις δύο, όμως, μπορέσα να διακρίνω την κατεύθυνση προς την οποία κινούμαστε. Τα πράγματα έγιναν ακόμα πιο ξεκάθαρα καθώς άρχισαν να εξελίσσονται τα γεγονότα σε Αίγυπτο, Λιβύη και Συρία τη δεκαετία του 2010. Ο Αιγύπτιος πρόεδρος Μουμπάρακ καθαιρέθηκε μ' ένα στρατιωτικό πραξικόπημα, με τον στρατό να χρησιμοποιεί ένα βίαιο θέατρο δρόμου για να συγκαλύψει την ανάμειξή του· στη Λιβύη, ο συνταγματάρχης Καντάφι ανατράπηκε και ύστερα δολοφονήθηκε· και στη Συρία, ο πρόεδρος Άσαντ κρεμόταν στο χείλος του γκρεμού ώσπου τον γλίτωσαν οι Ρώσοι και οι Ιρανοί. Και στις τρεις περιπτώσεις, οι Αμερικανοί έδειξαν ότι δεν προτίθεντο να σώσουν τους δικτάτορες με τους οποίους συνεργάζονταν επί δεκαετίες. Κατά την οχταετία της προεδρίας Ομπάμα, οι ΗΠΑ αποτραβιούνταν σιγά σιγά από τη διεθνή σκηνή και συνέχισαν στον ίδιο ρυθμό για άλλα τέσσερα χρόνια

υπό τον Τραμπ. Εν τω μεταξύ, άλλες χώρες, όπως η Ινδία, η Κίνα και η Βραζιλία, άρχισαν να αναδύονται ως νέες παγκόσμιες δυνάμεις, με ραγδαία οικονομική ανάπτυξη και βλέψεις να επεκτείνουν την πλανητική τους επιρροή.

Σε πολλούς δεν αρέσει η ιδέα ότι μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο οι ΗΠΑ είχαν τον ρόλο του «παγκόσμιου χωροφύλακα». Μπορεί κάποιος να βρει τόσο θετικά όσο και αρνητικά σχετικά με τη στάση τους. Σε κάθε περίπτωση, όμως, ελλείψει ενός χωροφύλακα πολλές φατρίες θα επιχειρήσουν να αστυνομεύουν μόνες τους τις γειτονιές τους. Και αν κάπου υπάρχουν αντίπαλες φατρίες, τότε ο κίνδυνος της αστάθειας αυξάνεται.

Οι αυτοκρατορίες ακμάζουν και παρακμάζουν. Συμμαχίες σχηματίζονται κι ύστερα καταρρέουν. Η μεταναπολεόντεια τάξη πραγμάτων στην Ευρώπη διήρκεσε περίπου εξήντα χρόνια· το «Χίλιετές Ράιχ» κράτησε κάτι παραπάνω από μια δεκαετία. Είναι αδύνατο να γνωρίζουμε με ακρίβεια πώς θα διαμορφωθεί η ισορροπία της ισχύος κατά τα επόμενα χρόνια. Υπάρχουν αναμφισβήτητα οικονομικοί και γεωπολιτικοί γίγαντες που συνεχίζουν να ασκούν τεράστια επιρροή στις διεθνείς σχέσεις: οι ΗΠΑ και η Κίνα, ασφαλώς, καθώς επίσης η Ρωσία, η συλλογική οντότητα των κρατών της Ευρώπης υπό τη μορφή της ΕΕ και η ταχύτατα αναπτυσσόμενη οικονομική δύναμη της Ινδίας. Αλλά και τα μικρότερα έθνη έχουν σημασία. Η γεωπολιτική αφορά συμμαχίες, και με την παγκόσμια τάξη να βρίσκεται επί του παρόντος σε ρευστή κατάσταση, τώρα οι μεγάλες δυνάμεις χρειάζονται τις μικρές δυνάμεις στο πλευρό τους, και αντιστρόφως. Σε χώρες όπως η Τουρκία, η Σαουδική Αραβία και το Ηνωμένο Βασίλειο προσφέρεται μια ευκαιρία να αποκτήσουν μια στρατηγική θέση για τους μελλοντικούς ανταγωνισμούς ισχύος. Για την ώρα, το καλειδοσκόπιο εξακολουθεί να στριφογυρίζει και τα κομμάτια δεν έχουν ακόμη σταθεροποιηθεί.

Το 2015 έγραψα ένα βιβλίο που λεγόταν *Αιχμάδωντοι της Γεωγραφίας*, στο οποίο επιχειρήσα να δείξω με ποιο τρόπο η γεωγραφία επηρεάζει την παγκόσμια πολιτική και διαμορφώνει τις αποφάσεις που τα έθνη και οι ηγέτες τους μπορούν να πάρουν. Έγραψα για τη γεωπολιτική της Ρωσίας, της Κίνας, των ΗΠΑ, της Ευρώπης, της Μέσης Ανατολής, της

Αφρικής, της Ινδίας και του Πακιστάν, της Ιαπωνίας και της Κορέας, της Λατινικής Αμερικής και της Αρκτικής. Ήθελα να εσιιάσω στους μεγαλύτερους δρώντες, στα σημαντικά γεωπολιτικά μπλοκ ή περιοχές, για να προσφέρω μια σφαιρική πλανητική επισκόπηση. Αλλά υπάρχουν πολλά ακόμα που πρέπει να ειπωθούν. Παρότι οι ΗΠΑ παραμένουν η μοναδική χώρα που είναι σε θέση να προβάλλει αξιόπιστη ναυτική ισχύ σε δύο ωκεανούς ταυτόχρονα, τα Ιμαλάια εξακολουθούν να χωρίζουν την Ινδία και την Κίνα και η Ρωσία είναι ακόμη ευάλωτη από τις πεδιάδες που απλώνονται στα δυτικά της, νέες γεωπολιτικές πραγματικότητες αναδεικνύονται διαρκώς και υπάρχουν κι άλλοι δρώντες που αξίζουν την προσοχή μας κι έχουν τη δύναμη να διαμορφώσουν το μέλλον μας.

Όπως οι *Αιχμάχωντοι της Γεωγραφίας*, έτσι και η *Δύναμη της Γεωγραφίας* δίνει έμφαση σε οροσειρές, ποταμούς, θάλασσες και υποδομές προκειμένου να γίνει κατανοητή η γεωπολιτική πραγματικότητα. Η γεωγραφία είναι ένας παράγοντας-κλειδί, ο οποίος περιορίζει αυτά που η ανθρωπότητα μπορεί αλλά και δεν μπορεί να κάνει. Ναι, οι πολιτικοί είναι σημαντικοί, όμως η γεωγραφία είναι σημαντικότερη. Οι επιλογές που κάνουν οι άνθρωποι, τώρα και στο μέλλον, δεν γίνονται ποτέ χωριστά από το φυσικό πλαίσιο. Η αφετηρία της ιστορίας κάθε χώρας βρίσκεται στην τοποθεσία της σε σχέση με τα γειτονικά κράτη, τις οδούς ναυσιπλοΐας και τους φυσικούς πόρους. Ζείτε σ' ένα ανεμοδαρμένο νησί στις παρυφές του Ατλαντικού ωκεανού; Τότε είστε στην κατάλληλη θέση για να τιθασεύσετε ανέμους και κύματα. Ζείτε σε μια χώρα όπου ο ήλιος λάμπει 365 μέρες τον χρόνο; Οι ηλιακοί συλλέκτες είναι ο προορισμός σας. Ζείτε σε μια περιοχή όπου υπάρχει κοβάλτιο; Αυτό μπορεί να αποδειχθεί ευχή και κατάρα.

Κάποιοι εξακολουθούν να αντιμετωπίζουν με απαξίωση αυτή την αφετηρία, καθώς τη θεωρούν ντετερμινιστική. Γίνεται λόγος για έναν «επίπεδο κόσμο» στον οποίο οι οικονομικές συναλλαγές και οι διαδικτυακές επικοινωνίες έχουν καταρρίψει τις αποστάσεις και έχουν καταστήσει την τοπογραφία ανούσια. Ωστόσο, αυτός ο κόσμος κατοικείται μόνο από ένα ελάχιστο ποσοστό ανθρώπων που συνομιλούν μέσω τηλεδιασκέψεων κι έπειτα πετούν πάνω από βουνά και θάλασσες για

να τα πουν από κοντά. Αλλά αυτό δεν ισχύει για τα υπόλοιπα οχτώ δισεκατομμύρια πληθυσμού του πλανήτη. Οι Αιγύπτιοι αγρότες δεν έχουν πάψει να βασίζονται στην Αιθιοπία για ύδρευση. Οι οροσειρές στα βόρεια της Αθήνας εξακολουθούν να εμποδίζουν το εμπόριο με την Ευρώπη. Η γεωγραφία δεν είναι πεπρωμένο –οι άνθρωποι αποφασίζουν για το τι θα συμβεί–, αλλά έχει τη σημασία της.

Υπάρχουν πολλοί παράγοντες που έχουν συντελέσει στη διαμόρφωση μιας αβέβαιης και διχαστικής δεκαετίας καθώς οδεύουμε προς μια νέα εποχή. Η παγκοσμιοποίηση, η αντιπαγκοσμιοποίηση, η πανδημία του Covid-19, η τεχνολογία και η κλιματική αλλαγή είχαν ξεχωριστή συμβολή στις εξελίξεις και περιλαμβάνονται μία προς μία σ' αυτό το βιβλίο. Η *Δύναμη της Γεωγραφίας* εστιάζει σε κάποια από τα γεγονότα και τις συγκρούσεις που έχουν παρουσιαστεί στον εικοστό πρώτο αιώνα κι έχουν τη δυναμική να προκαλέσουν ευρύτατες συνέπειες σ' έναν πολυπολικό κόσμο.

Το Ιράν, για παράδειγμα, διαμορφώνει το μέλλον της Μέσης Ανατολής. Ένα κράτος παρίας με πυρηνική ατζέντα που για να διατηρήσει την επιρροή του πρέπει να κρατήσει ανοιχτό τον σιιτικό «διάδρομο» προς τη Μεσόγειο μέσω Βαγδάτης, Δαμασκού και Βηρυτού. Ο περιφερειακός του αντίπαλος, η Σαουδική Αραβία, είναι μια χώρα φτιαγμένη από πετρέλαιο και άμμο που ανέκαθεν υπολόγιζε τις ΗΠΑ ως σύμμαχο. Αλλά καθώς η ζήτηση του πετρελαίου ακολουθεί φθίνουσα πορεία και οι ΗΠΑ γίνονται ενεργειακά ολοένα και πιο ανεξάρτητες, το ενδιαφέρον τους για τη Μέση Ανατολή σταδιακά θα ελαττώνεται.

Σε άλλα μέρη δεν είναι το πετρέλαιο αυτό που προκαλεί αναταραχές αλλά το νερό. Όντας εκ των πραγμάτων ο «υδάτινος πύργος της Αφρικής», η Αιθιοπία κατέχει ένα κρίσιμο πλεονέκτημα ως προς τους γείτονές της, ιδίως την Αίγυπτο. Το γεγονός αυτό καθιστά τη συγκεκριμένη περιοχή κλειδί για τους ενδεχόμενους «πολέμους για το νερό» του αιώνα που διανύουμε, αλλά καταδεικνύει επίσης τη δύναμη της τεχνολογίας, καθώς η Αιθιοπία εκμεταλλεύεται τον υδροηλεκτρισμό για να αλλάξει την τύχη της.

Αυτό δεν αποτελεί επιλογή για πολλές άλλες περιοχές της Αφρικής, όπως το Σαχέλ, αυτή η αχανής, θαμνώδης έκταση στο νότιο άκρο της

Σαχάρας που μασιίζεται από πολέμους, μια περιοχή που εκτείνεται πάνω σε αρχαίες γεωπολιτικές και πολιτισμικές διαιρέσεις και που σε πολλά σημεία της σήμερα κυριαρχούν η Αλ Κάιντα και το Ισλαμικό Κράτος. Πολλοί από τους κατοίκους της τρέπονται σε φυγή και κάποιιοι θα κινηθούν βόρεια προς την Ευρώπη. Και ενώ ήδη πρόκειται για ανθρωπιστική κρίση, η κατάσταση ενδέχεται να επιδεινωθεί κι άλλο.

Ός η κατεχοχήν πύλη προς την Ευρώπη, η Ελλάδα είναι μια από τις πρώτες χώρες που αισθάνονται τις συνέπειες των νέων κυμάτων μετανάστευσης. Επιπλέον, η γεωγραφία της την τοποθετεί στην καρδιά μιας από τις γεωπολιτικές εστίες ανάφλεξης των επόμενων χρόνων: την Ανατολική Μεσόγειο, όπου νεοανακαλυφθέντα κοιτάσματα φυσικού αερίου φέρνουν το συγκεκριμένο μέλος της ΕΕ στα πρόθυρα της σύρραξης με μια όλο και πιο επιθεική Τουρκία. Αλλά ενώ η Τουρκία κάνει επίδειξη δύναμης στην Ανατολική Μεσόγειο, οι φιλοδοξίες που τρέφει είναι πολύ ευρύτερες. Η «νεο-οθωμανική» ατζέντα της προέρχεται από την αυτοκρατορική ιστορία της και τη θέση της πάνω στο σταυροδρόμι Ανατολής και Δύσης. Στόχος της είναι να εκπληρώσει το πεπρωμένο της Τουρκίας και να αναδειχθεί σε μεγάλη παγκόσμια δύναμη.

Ένα άλλο έθνος που έχασε την αυτοκρατορία του, το Ηνωμένο Βασίλειο, ένα νησιωτικό σύμπλεγμα με ψυχρό κλίμα στο δυτικό άκρο της βορειοευρωπαϊκής πεδιάδας, ακόμη ψάχνει να βρει τον ρόλο του. Μετά το Brexit, μπορεί να αναλάβει τον ρόλο μιας μεσαίας ευρωπαϊκής δύναμης που συνάπτει πολιτικούς και οικονομικούς δεσμούς ανά τον κόσμο. Οι προκλήσεις όμως που αντιμετωπίζει δεν είναι μόνο εξωτερικές αλλά και εσωτερικές, καθώς ταλανίζεται από την προοπτική μιας ανεξάρτητης Σκωτίας.

Στα νότια, η Ισπανία, ένα από τα παλαιότερα έθνη της Ευρώπης, αντιμετωπίζει επίσης την απειλή της διάλυσης εξαιτίας των περιφερειακών εθνικισμών. Η ΕΕ δεν μπορεί να προσφέρει τη στήριξη της στον αγώνα της Καταλονίας για ανεξαρτησία. Αλλά η απόρριψη ενός νεοσύστατου κράτους θα μπορούσε να αφήσει την πόρτα ανοιχτή στη ρωσική και κινεζική επιρροή στο εσωτερικό της Ευρώπης.

Οι δοκιμασίες που περνάει η Ισπανία αντανακλούν με χαρακτηριστικό τρόπο το πόσο εύθραυστα είναι ορισμένα έθνη-κράτη και κάποιες υπερεθνικές συμμαχίες κατά τον εικοστό πρώτο αιώνα.

Παρ' όλα αυτά, η πιο εντυπωσιακή ίσως εξέλιξη των καιρών μας είναι ότι οι γεωπολιτικοί ανταγωνισμοί ισχύος ξεπερνούν πια τους γήινους περιορισμούς και επεκτείνονται στο Διάστημα. Σε ποιον ανήκει το Διάστημα; Πώς το αποφασίζει κανείς; Στην πραγματικότητα, δεν υπάρχει ποτέ ένα «τελικό σύνορο», αλλά αυτό είναι το πλησιέστερο που μπορεί να υπάρξει, και τα σύνορα έχουν την τάση να είναι άγρια και άναρχα μέρη. Από ένα ύψος και πάνω δεν υφίσταται κρατική κυριαρχία. Εάν θέλω να τοποθετήσω τον εξοπλισμένο με λέιζερ δορυφόρο μου ακριβώς πάνω από τη χώρα σου, με ποιο νόμο μπορείς να μου το απαγορεύσεις; Με πολλές χώρες να ανταγωνίζονται για το ποια θα αναδειχθεί κυρίαρχη δύναμη του Διαστήματος και με ιδιωτικές εταιρείες να μπαίνουν στη μάχη, το σκηνικό είναι έτοιμο για μια επικίνδυνη κούρσα εξοπλισμών με τεχνολογίες αιχμής, εκτός αν διδαχτούμε από τα λάθη του παρελθόντος και αποδεχτούμε τα πολλαπλά οφέλη της διεθνούς συνεργασίας.

Όμως ας ξεκινήσουμε πρώτα από τη Γη και συγκεκριμένα από ένα μέρος που για αιώνες θεωρούνταν απομονωμένο και άγνωστο, αλλά που τώρα, καθώς βρίσκεται ανάμεσα σε Κίνα και ΗΠΑ και έχοντας τη δύναμη να διαμορφώσει τα δεδομένα στην περιοχή του Ινδοειρηνικού, είναι ένας παίκτης-κλειδί για την ιστορία μας: από τη νησιωτική ήπειρο, την Αυστραλία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ

*«Παίξε σκληρά, μέχρι το τέλος.
Κάν' τους σκόνη».*

Ντον Μπράντμαν, παίκτης κρίκετ

Η Αυστραλία ήταν στη μέση του πουθενά, αργότερα εξελίχθηκε σ' ένα πολύ μεγάλο «κάπου» και τώρα βρίσκεται στο επίκεντρο. Πώς έγινε αυτό;

Οι «αντίποδες του κόσμου» είναι ένα νησί, αλλά ένα νησί που δεν μοιάζει με κανένα άλλο.* Είναι τεράστιο – τόσο τεράστιο που είναι και ήπειρος, περιλαμβάνοντας υποτροπικά δάση με πλούσια βλάστηση, μια έρημο που είναι καμίνι από τη ζέση, κυματοειδείς σαβάνες και βουνά καλυμμένα από χιόνι. Αν οδηγήσει κάποιος από το Μπρίσμπεϊν μέχρι το Περθ, τότε θα έχει διασχίσει μια ολόκληρη χώρα, αλλά η αντίστοιχη απόσταση θα ήταν σαν να είχε πάει από το Λονδίνο στη Βρυξέλες, περνώντας από Γαλλία, Βέλγιο, Γερμανία, Αυστρία, Ουγγαρία, Σερβία, Βουλγαρία, Τουρκία και Συρία.

Ως προς το ότι βρίσκεται στη μέση του πουθενά, ε, λοιπόν, αν από το Μπρίσμπεϊν κοιτάξεις βορειοανατολικά προς την αντίπερα όχθη του Ειρηνικού, η απόσταση είναι 11.500 χιλιόμετρα μέχρι τις ΗΠΑ, κατόπιν στα ανατολικά η Νότια Αμερική βρίσκεται στα 13.000 χιλιόμετρα και ύστερα στα δυτικά από το Περθ ως την άλλη πλευρά του Ειρηνικού ωκεανού η απόσταση μέχρι την Αφρική είναι 8.000 χιλιόμετρα. Ακόμα και ο γείτονας της Αυστραλίας, η Νέα Ζηλανδία, απέχει 2.000 χιλιόμετρα στα νοτιοανατολικά και από εκεί μέχρι την Ανταρκτική μεσολαβούν 5.000 χιλιόμετρα θάλασσας. Μόνο αν στραφούμε προς τον βορρά βλέπουμε την πραγματική θέση της Αυστραλίας στον γεωπολιτικό χάρτη. Τότε αντιλαμβανόμαστε ότι πρόκειται για μια τεραστίων διαστάσεων προηγμένη δημοκρατία με δυτικό προσανατολισμό, η

* Από τα τέλη του δέκατου ένατου αιώνα η Αυστραλία και δευτερευόντως η Νέα Ζηλανδία περιγράφονται περιπαικτικά στην αγγλική καθομιλουμένη ως οι χώρες «down under», λόγω της θέσης τους στο νότιο ημισφαίριο κάτω από όλες τις άλλες χώρες του χάρτη. Οι Έλληνες μετανάστες στην Αυστραλία χρησιμοποιούσαν κατ' αναλογία την έκφραση «στους αντίποδες του κόσμου». (ΣτΜ)

οποία έχει από πάνω της την πιο ισχυρή οικονομικά και στρατιωτικά δικτατορία του κόσμου – την Κίνα. Λαμβάνοντας όλα αυτά υπόψη, βλέπουμε ένα έθνος-κράτος ηπειρωτικών διαστάσεων τοποθετημένο ακριβώς στο κέντρο του Ινδοειρηνικού – της οικονομικής ατμοσφαιρικής του εικοστού πρώτου αιώνα.

Η ιστορία ξεκινάει με την απόφαση των Βρετανών να απελάσουν τους κατάδικους, τους οποίους ήθελαν να στείλουν όσο το δυνατόν μακρύτερα, ώστε στο εξής να μην έχουν ουδεμία σχέση μαζί τους. Πού καλύτερα απ' τον πάτο του κόσμου, ένα μέρος απ' όπου δεν θα μπορούσαν να επιστρέψουν ποτέ; Ήταν σαν να τους κλειδαμπάρωναν και πετούσαν το κλειδί. Κι όμως, τελικά, ο μακρινός κόσμος άλλαξε, τα σίδερα της γεωγραφικής φυλακής λύγισαν και η Αυστραλία βρέθηκε να είναι κύριος δρών στο στερέωμα της διεθνούς πολιτικής. Για αρκετό καιρό ωστόσο δεν ήταν παρά ένα διαβολεμένο ταξίδι στην άκρη της γης.

Στο εναρκτήριο απόφθεγμα του παρόντος κεφαλαίου, ο Ντον Μπράντμαν μπορεί να αναφερόταν απλώς σ' έναν αγώνα κρίκει με αντίπαλο την Αγγλία, όμως τα λόγια του είναι χαραγμένα στην αυστραλιανή συνείδηση, η οποία έχει σφυρηλατηθεί από τη γεωγραφία της χώρας. Η κοινή αντίληψη περί ενός ισονομιστή, ντόμπρου, προσγειωμένου, ανυπότακτου Αυστραλέζου μπορεί να είναι κλισιέ, αλλά είναι επίσης αληθινή. Είναι το δημιούργημα μιας αχανούς, τσουρουφλισμένης από τη ζέστη πατρίδας, μεγάλο μέρος της οποίας δεν είναι κατοικήσιμο και απ' όπου προέκυψε μια ακμάζουσα σύγχρονη κοινωνία, η οποία από σχεδόν εξ ολοκλήρου μονοπολιτισμική μετατράπηκε σε μια από τις πιο πολυπολιτισμικές του πλανήτη.

Τώρα η Αυστραλία κοιτάζει τη γειτονιά γύρω της και αναρωτιέται τι ρόλο πρέπει να παίξει και με ποιον να συμπορευτεί.

Σε ό,τι αφορά την εξωτερική πολιτική και την άμυνα, η αφετηρία για μια χώρα δεν είναι το τι επιθυμεί αλλά το τι μπορεί να κάνει, κι αυτό είναι κάτι που πολλές φορές περιορίζεται από τη γεωγραφία. Το μέγεθος και η θέση της Αυστραλίας αποτελούν ταυτόχρονα δύναμη και αδυναμία. Την προστατεύουν μεν από τους εισβολείς, αλλά εμποδίζουν την πολιτική της ανάπτυξη. Καθιστούν απαραίτητους

τους εκτεταμένους υπερπόντιους εμπορικούς δεσμούς, κάτι που με τη σειρά του καθιστά απαραίτητη την ύπαρξη ενός ισχυρού ναυτικού για να διασφαλίζει ότι οι οδοί ναυσιπλοΐας παραμένουν ανοιχτές. Σε αυτά πρέπει να προστεθεί ότι η απόσταση απομονώνει την Αυστραλία από τους κύριους συμμάχους της.

Η Αυστραλία έγινε νησί πριν από περίπου 35 εκατομμύρια χρόνια, όταν αποκόπηκε από την Ανταρκτική και μετακινήθηκε προς τα βόρεια. Τώρα βρίσκεται σε τροχιά σύγκρουσης με την Ινδονησία, αλλά οι κάτοικοι και των δύο χωρών δεν θα πρέπει να ανησυχούν ιδιαίτερα, καθώς κινείται εφτά εκατοστά τον χρόνο κι έχουν μπροστά τους αρκετές εκατοντάδες εκατομμύρια χρόνια για να προετοιμαστούν.

Με έκταση 7,5 εκατομμυρίων τετραγωνικών χιλιομέτρων, η Αυστραλία είναι η έκτη μεγαλύτερη χώρα του κόσμου. Η σύγχρονη Αυστραλία αποτελείται από έξι πολιτείες· η μεγαλύτερη είναι η Δυτική Αυστραλία, η οποία καταλαμβάνει το ένα τρίτο της ηπείρου και είναι μεγαλύτερη από όλες τις χώρες της Δυτικής Ευρώπης μαζί. Στη συνέχεια, ακολουθούν με όρους μεγέθους το Κουίνσλαντ, η Νότια Αυστραλία, η Νέα Νότια Ουαλία, η Βικτόρια και το νησί της Τασμανίας. Υπάρχουν δύο κύριες περιφέρειες, η Βόρεια Περιφέρεια και η Περιφέρεια Αυστραλιανής Πρωτεύουσας, και αρκετές μικρότερες περιφέρειες, συμπεριλαμβανομένων των νησιών Κόκος και της Νήσου των Χριστουγέννων.

Η ζωή στην Αυστραλία παρουσιάζει πολλές προκλήσεις. Πρώτα, στο διάστημα μεταξύ της δημιουργίας της νήσου και της άφιξης των ανθρώπων (πριν από περίπου 60.000 χρόνια), υπήρχε άπλετος χρόνος για την ανάπτυξη της μοναδικής αυστραλιανής πανίδας. Δεδομένου ότι το μεγαλύτερο μέρος της φαίνεται να θέλει να δαγκώσει, να τσιμπήσει, να ραμφίσει ή να δηλητηριάσει, είναι απορίας άξιον το γεγονός ότι μέσα σε 30.000 χρόνια από την άφιξή τους οι άνθρωποι εξαπλώθηκαν σε όλα τα μήκη και τα πλάτη της ηπείρου.

Ακόμα πιο μεγάλη πρόκληση θέτουν το έδαφος και το κλίμα. Σημαντικό μέρος της γήινης επιφάνειας αποτελείται από αχανείς, επίπεδες, άνυδρες πεδιάδες και μόνο το 6% αυτής έχει πάνω από 600 μέτρα υψόμετρο. Ως ήπιος που είναι, παρουσιάζει ακραία ποικιλομορφία στο κλίμα και στην τοπογραφία, από ερήμους μέχρι τροπικά δάση και

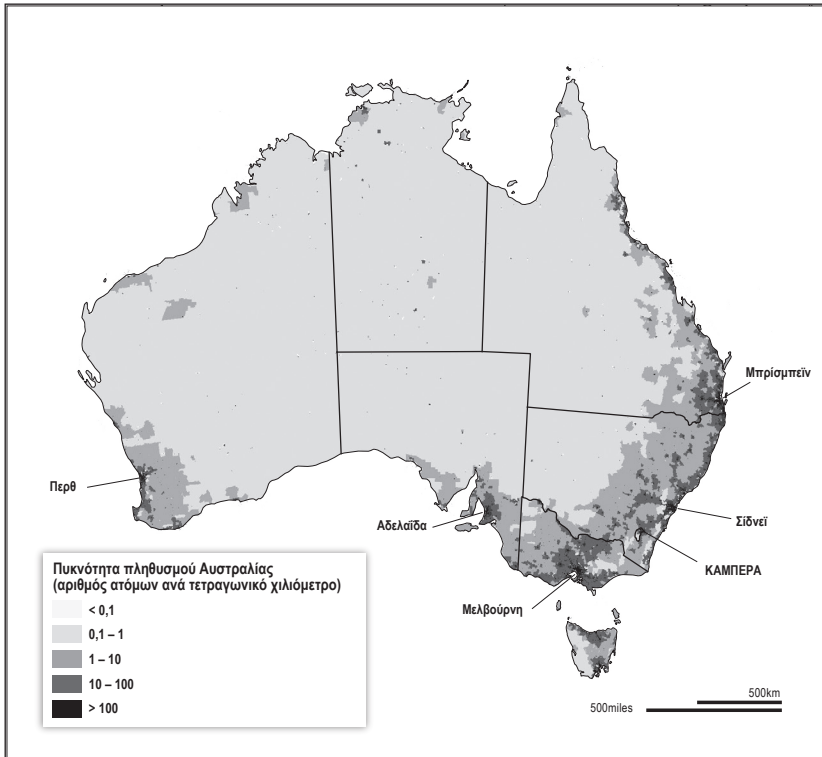
χιονισμένες βουνοκορφές. Αλλά το μεγαλύτερο τμήμα της καταλαμβάνεται από τη γνωστή ως Αυστραλιανή Ενδοχώρα (Outback), η οποία καλύπτει σχεδόν το 70% της Αυστραλίας και ως επί το πλείστον δεν είναι κατοικήσιμη. Οι μεγάλες πεδιάδες και οι έρημοι της ενδοχώρας, όπου η θερμοκρασία το καλοκαίρι φτάνει κατά κανόνα τους 38° C και το νερό σπανίζει, απλώνονται σε αχανείς εκτάσεις χωρίς προεξοχές από την επιφάνεια και χωρίς καμία πιθανότητα να προστρέξει κανείς σε βοήθεια σε περίπτωση που συμβεί κάτι.

Το 1848 η απόπειρα μιας αποστολής να διασχίσει την ήπειρο από τη μια άκρη ως την άλλη, ξεκινώντας στα ανατολικά από το Μπρίσμπεϊν και φτάνοντας μέχρι το Περθ στα δυτικά, κατέληξε σε αποτυχία όταν ο αρχηγός της αποστολής, Λούντβιγκ Λάιχαρντ, και η ομάδα του –μια παρέα επτά αντρών, συμπεριλαμβανομένων δύο Αβοριγίνων οδηγών, πενήντα μοσχαριών, είκοσι μουλαριών, επτά αλόγων και μιας τεράστιας ποσότητας εξοπλισμού– απλά εξαφανίστηκαν. Η μεγάλη Αυστραλιανή Ενδοχώρα κρύβει πολλά μυστικά, ανάμεσα στα οποία η μοίρα του Λάιχαρντ. Ακόμη τον αναζητούν μέχρι σήμερα.

Στην πορεία των αιώνων, αυτή η γεωγραφία υπαγόρευε τον χώρο δράσης των κατοίκων της. Μπορεί οι Αβοριγίνες να τελούσαν την ιεροτελεστία της «περιπλάνησης» στην Αυστραλιανή Ενδοχώρα,* αλλά οι Ευρωπαίοι άποικοι προτιμούσαν να εγκαθίστανται στην ακτογραμμή, μια πρακτική που εξακολουθεί να ακολουθείται. Υπάρχει μια ζώνη σε σχήμα ημισελήνου με κατοικημένες περιοχές, η οποία ξεκινάει από το Μπρίσμπεϊν στα μισά της ανατολικής όχθης, περνάει γύρω από την ακτογραμμή όπου βρίσκονται το Σίδνεϊ, η Καμπέρα και η Μελβούρνη και φτάνει μέχρι την Αδελαΐδα στη νότια όχθη. Πέριξ της ζώνης βρίσκονται τα προάσια και οι δορυφορικές πόλεις, οι οποίες εκτείνονται ως και 320 χιλιόμετρα προς την ενδοχώρα, έως ότου αρχίσουν σιγά σιγά να αραιώνουν πλησιάζοντας στα βουνά και στις ακραία απομακρυσμένες περιοχές. Ακριβώς απέναντι, στη δυτική όχθη, βρίσκεται το Περθ και στα βόρεια είναι το Ντάργουιν, αλλά κι εδώ οι πληθυσμοί

* Με τον όρο «Περιπλάνηση» (Walkabout) περιγράφεται μια τελετή ενηλικίωσης στην κοινωνία των ιθαγενών Αυστραλών, κατά την οποία αγόρια ηλικίας από δέκα ως δεκαέξι ετών περνούσαν μέχρι και έξι μήνες μόνα τους στην Αυστραλιανή Ενδοχώρα. (ΣτΜ)

είναι συγκεντρωμένοι στις παράκτιες περιοχές. Το πιθανότερο είναι τα πράγματα να μείνουν ως έχουν.

Το μεγαλύτερο τμήμα της Αυστραλιανής Ενδοχώρας δεν είναι κατοικημένο· η πλειονότητα του πληθυσμού της Αυστραλίας είναι εγκατεστημένη στα νοτιοανατολικά της χώρας, κατά μήκος της ακτογραμμής.

Πριν από έναν αιώνα, ο ιδρυτής του τμήματος γεωγραφίας στο Πανεπιστήμιο του Σίδνεϊ, Γκρίφιθ Τέιλορ, προκάλεσε τη γενική κατακραυγή όταν υποστήριξε ότι λόγω της μορφολογίας της Αυστραλίας μέχρι το 2000 ο πληθυσμός της θα περιοριζόταν σε περίπου 20 εκατομμύρια. Δεν δίστασε να δηλώσει ότι η αυστραλιανή έρημος ήταν «σχεδόν άχρηστη» για μόνιμη εγκατάσταση, άποψη η οποία θεωρήθηκε ανυπαρτιωτική. «Ιερεμίας!» κραύγαζε ο Τύπος, «Περιβαλλοντικός ντετερμινισμός!» διαμαρτύρονταν οι πολιτικοί, που προτιμούσαν ένα αμερικανικού τύπου αφήγημα υπέρ της διαρκούς εξάπλωσης

από τη μια άκρη της χώρας ως την άλλη. Τελικά, αυτός είχε δίκιο· εκείνοι είχαν άδικο. Εκατό χρόνια αργότερα ο πληθυσμός της Αυστραλίας ανέρχεται ακόμη μόλις στα 26 εκατομμύρια. Μέχρι και σήμερα μπορεί να πετάξεις 3.200 χιλιόμετρα από το Σίδνεϊ έως το Ντάργουιν στον βορρά ή αντίκρυ στο Περθ χωρίς να δεις ούτε μια πόλη. Σχεδόν το 50% του πληθυσμού κατοικεί σε μόλις τρεις πόλεις – το Σίδνεϊ, τη Μελβούρνη και το Μπρίσμπεϊν. Δεν αποτελεί ασφαλώς σύμπτωση το γεγονός ότι εκεί βρίσκεται η Λεκάνη Απορροής Μάρεϊ-Ντάρλινγκ.

Η Λεκάνη Απορροής Μάρεϊ-Ντάρλινγκ συντήρησε τους πρώτους ευρωπαϊκούς οικισμούς στη νοτιοανατολική Αυστραλία.

Τα περισσότερα ποτάμια της χώρας έχουν εποχική ροή και ως εκ τούτου η υδάτινη σύνδεση δεν υπήρξε ποτέ κύριο μέρος της πορείας ανάπτυξης της χώρας. Η ετήσια απορροή όλων των ποταμών της ηπείρου ανέρχεται σε λιγότερο από το μισό της απορροής μόνο του

ποταμού Γιανγκτσιό της Κίνας. Αν εξαιρέσουμε την Τασμανία, οι μόνοι αυστραλιανοί ποταμοί με μόνιμη ροή βρίσκονται στις ανατολικές και νοτιοανατολικές περιοχές. Οι δύο μεγαλύτεροι είναι ο ποταμός Μάρει και ο παραπόταμός του Ντάρλινγκ. Πηγάζοντας από τα χιόνια που λιώνουν στις Αυστραλιανές Άλπεις, ο Μάρει έχει αρκετό όγκο για να ρέει ανεμπόδιστος για 2.500 χιλιόμετρα μέχρι τη νότια όχθη. Τμήματα του ποταμού είναι πλεύσιμα και θεωρείται το διαμάντι του στέμματος της Λεκάνης Απορροής Μάρει-Ντάρλινγκ. Δεν μπορούν ωστόσο να εισέλθουν πλεούμενα από τη θάλασσα, γεγονός που περιορίζει τη δυνατότητα μεταφοράς αγαθών. Τον δέκατο ένατο αιώνα πολλά πλοίαρχα έπλεαν ενάντια στο ρεύμα του ποταμού για να στηρίξουν το εμπόριο, αλλά ακόμα κι αυτά αντιμετώπιζαν προβλήματα λόγω της έλλειψης βροχοπτώσεων, ενώ κάποια κολλούσαν σε ξεραμένους παραποτάμους. Παρ' όλα αυτά, το σύστημα Μάρει-Ντάρλινγκ περιλαμβάνει τα εύφορα εδάφη που τροφοδότησαν και υδροδότησαν ολόκληρες γενιές Αυστραλών. Χωρίς αυτό, οι πρώτοι άποικοι δεν θα είχαν απομακρυνθεί από τα παράλια.

Αξίζει να αντιπαραβάλουμε την ιστορία της Αυστραλίας με την ιστορία ενός άλλου αποικιακού πειράματος – των ΗΠΑ. Κι αυτές αναπτύχθηκαν από αποικίες στην εύφορη ανατολική ακτή και αργότερα επεκτάθηκαν προς το εσωτερικό. Αλλά με το που διέσχισε τα Απαλάχια όρη, το νεοσύστατο αμερικανικό κράτος είχε στη διάθεσή του το μεγαλύτερο ποτάμιο σύστημα του κόσμου, το οποίο καταλαμβάνει μερικά από τα πιο γόνιμα εδάφη που μπορεί κανείς να συναντήσει – τη Λεκάνη Απορροής του ποταμού Μισισσιπή. Στην Αυστραλία, μια περιοχή ανάλογου μεγέθους δεν περιελάμβανε σχεδόν τίποτα για να στηρίξει τις συγκοινωνίες, τη γεωργία και τη μόνιμη εγκατάσταση κι ήταν πολύ πιο απομονωμένη από το διεθνές σύστημα εμπορίου σε σχέση με την Αμερική: τη χώριζαν 19.000 χιλιόμετρα από το Ηνωμένο Βασίλειο, ενώ οι δεκατρείς αποικίες που εξελίχθηκαν στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής απείχαν 5.000 χιλιόμετρα από την Ευρώπη.

Μια κοινή παρανόηση είναι ότι η ήπειρος «ανακαλύφθηκε» από τον Βρετανό Κάπτεν Κουκ το 1770. Αφήνοντας κατά μέρος τον

προβληματικό όρο «ανακαλύφθηκε», η πρώτη καταγεγραμμένη αποβίβαση πραγματοποιήθηκε το 1606, όταν ο Βίλεμ Γιάνοζουν και το πλήρωμα του ολλανδικού ιστιοφόρου *Duyfken* κατέπλευσαν στη βόρεια Αυστραλία. Ο Γιάνοζουν νόμιζε ότι βρισκόταν στο νησί της Νέας Γουινέας και, ύστερα από μια συμπλοκή με τους ντόπιους, αποχώρησε άρον άρον. Αρκετές ακόμα ευρωπαϊκές αποστολές έφτασαν και αναχώρησαν, αλλά καμία δεν μπόρεσε να εξερευνήσει την ενδοχώρα.

Τον καιρό που εμφανίστηκε ο Κουκ, ήταν πλέον σαφές ότι η θρυλική *terra australis incognita* είχε βρεθεί. Ο όρος, ο οποίος σημαίνει «άγνωστη γη του νότου», προέρχεται από τους στοχασμούς του Έλληνα χαρτογράφου Κλαύδιου Πτολεμαίου περίπου το 150 μ.Χ. Υποστήριζε πως εφόσον η υδρόγειος είναι σφαιρική και στην κορυφή της βρίσκεται η γη που γνώριζε, τότε αυτό σήμαινε πως υπήρχε μια άλλη γη στο κάτω μέρος που την εμπόδιζε να καταρρεύσει. Κάποιοι από τους στοχασμούς του αποδείχθηκαν απόλυτα ακριβείς. Η Αυστραλία ακόμη θεωρείται ότι βρίσκεται στους «αντίποδες» της Ευρώπης.

Οι χάρτες του Κουκ ήταν ασφαλώς πολύ πιο επικαιροποιημένοι απ' αυτούς του Πτολεμαίου. Ο Κουκ έγινε ο πρώτος Ευρωπαίος που έπιασε στεριά στην ανατολική ακτή. Κατέπλευσε στον κόλπο Μπότανι, που τώρα είναι μέρος του Σίδνεϊ, κι έμεινε για επτά μέρες. Τον καιρό εκείνο οι πρώτες συναντήσεις του πληρώματός του με τους ανθρώπους που ζούσαν εκεί πρέπει να έμοιαζαν με ασήμαντες αιψμαχίες. Εκ των υτέρων, φαίνεται ότι ήταν καθοριστικής σημασίας και προ-άγγελος των όσων ακολούθησαν. Στο «Ημερολόγιο του Αξιοτίμου Σερ Τζόζεφ Μπανκς κατά τη διάρκεια του πρώτου ταξιδιού του Κάπτεν Κουκ με το Πλοίο της Αυτού Μεγαλειότητας *Endeavour* το 1768-71», ο επικεφαλής επιστημονικός σύμβουλος του Κουκ κατέγραφε τους συλλογισμούς του γι' αυτή τη σύγκρουση των πολιτισμών και τις διαφορές μεταξύ των δύο πλευρών: «Ετοι ζουν αυτοί οι –παρά λίγο να πο χαρούμενοι– άνθρωποι, ικανοποιημένοι με τα λίγα ή, μάλλον ορθότερα, με το τίποτα· τελείως αποκομμένοι από τις αγωνίες που επιφέρουν τα πλούτη ή ακόμα και η κατοχή αυτών που εμείς οι Ευρωπαίοι αποκαλούμε απαραίτητα... Απ' αυτούς φαίνεται πόσο μικρές είναι οι

πραγματικές ανάγκες της ανθρώπινης φύσης, τις οποίες εμείς οι Ευρωπαίοι έχουμε μεγεθύνει σε βαθμό που αναμφίβολα θα φαινόταν απίστευτος σ' αυτούς τους ανθρώπους αν μπορούσαμε να τους το πούμε».

Αυτή η συνάντηση όμως δεν αποδείχθηκε αρκετή για να εμπόδισει τον Μπανκς να προτείνει αργότερα τον κόλπο Μπότανι ως την καταλληλότερη τοποθεσία για τη Βρετανία για την εγκατάσταση μιας αποικίας καταδίκων, με το σκεπτικό αφενός να αποσυμφορήσει τις υπερβολικά συνωστισμένες φυλακές της και αφετέρου να στείλει τους εγκληματίες σ' ένα μέρος απ' όπου μπορεί και να μην επέστρεφαν ποτέ. Η στρατηγική σημασία της τοποθέτησης της βρετανικής σημαίας 17.000 χιλιόμετρα μακριά από το κέντρο της αυτοκρατορίας λήφθηκε επίσης σοβαρά υπόψη.

Τα πλοία ετοιμάστηκαν, οι κατάδικοι συγκεντρώθηκαν, οι προμήθειες φορτώθηκαν και ο Πρώτος Στόλος απέπλευσε από το Πόρτομουθ στις 13 Μαΐου 1787, φτάνοντας στον κόλπο Μπότανι στις 24 Ιανουαρίου 1788. Τα έντεκα πλοία μετέφεραν περί τις 1.500 ψυχές, 730 κατάδικους (570 άντρες και 160 γυναίκες) και σχεδόν άλλους τόσους ελεύθερους πολίτες, ως επί το πλείστον ναυτικό πλήρωμα.

Μετά από δύο εβδομάδες, ο επικεφαλής της αποστολής, κυβερνήτης Άρθουρ Φίλιπ, αποφάσισε ότι η τοποθεσία ήταν παντελώς ακατάλληλη για εγκατάσταση και μετέφερε απαξάπαντες μερικά χιλιόμετρα πιο βόρεια, σ' αυτό που μετέπειτα εξελίχθηκε στο λιμάνι του Σίδνεϊ. Στην ακτή αυτής της νέας τοποθεσίας, στο νέο έδαφος που θα προσέθετο στις κτήσεις του Βρετανικού Στέμματος, εκφώνησε μια ομιλία με την οποία, όπως κατέγραψε ο ναυτικός χειρουργός Τζορτζ Γουόργκαν, «Ο Κυβερνήτης έδωσε σαφείς διαταγές να μην προσβληθούν ή παρενοχληθούν οι ιθαγενείς καθ' οιονδήποτε τρόπο... έπρεπε να αντιμετωπιστούν φιλικά». Τα πράγματα τελικά δεν έγιναν έτσι. Ο κυβερνήτης Φίλιπ συναλλάσσόταν με τις φυλές Εόρα και Νταρούγκ στην περιοχή γύρω από το Σίδνεϊ. Ύστερα από την πρώτη συνάντηση, οι επαφές τους είχαν ως αντικείμενο το εμπόριο, αλλά αυτό που δεν γνώριζαν οι Εόρα και οι Νταρούγκ ήταν ότι αυτοί οι νέοι, παράξενοι άνθρωποι που κυκλοφορούσαν ανάμεσά τους δεν είχαν έρθει για τα αγαθά τους, αλλά για τη γη τους.

Παρότι επί πολλές γενιές οι Αβορίγινες θεωρούνταν ενιαία φυλή, στην πραγματικότητα υπάρχουν πολλές διαφορετικές ομάδες πληθυσμών και γλώσσες σ' όλη τη χώρα, όπως για παράδειγμα οι Μούρι από το Κουίνολαντ, οι Νούνγκα από τα νότια της Νότιας Αυστραλίας και οι Παλάουα από την Τασμανία, οι οποίοι μάλιστα χωρίζονται σε επιμέρους υποομάδες. Το 1788 ο συνολικός πληθυσμός τους πιστεύεται ότι κυμαινόταν μεταξύ 250.000 και 500.000, αν και μερικές εκτιμήσεις ανεβαίνουν ακόμα ψηλότερα. Κατά τις επόμενες δεκαετίες, υπολογίζεται ότι τουλάχιστον δεκάδες χιλιάδες από αυτούς απεβίωσαν στους πολέμους για την αυστραλιανή μεθόριο, οι οποίοι συνεχίστηκαν μέχρι τον εικοστό αιώνα.

Καθώς εξαπλώνονταν οι οικισμοί γύρω από το Σίδνεϊ κι άλλοι οικισμοί αναπτύσσονταν στη Μελβούρνη, στο Μπρίσμπεϊν και στην Τασμανία, άρχισαν να πληθαίνουν και οι «Μεθοριακοί Πόλεμοι», όπως έγιναν γνωστοί. Οι ιστορικοί διαφωνούν ως προς τα επίπεδα βίας, πάντως υπολογίζεται ότι σκοτώθηκαν σχεδόν 2.000 έποικοι και πολλαπλάσιοι Αβορίγινες, πέφτοντας θύματα αναρίθμητων σφαγών. Είναι μια λυπηρή ιστορία όπου η μια πλευρά αντιμετώπιζε την άλλη σαν να μην είχε δικαιώματα. Πράγματι, πολλοί έποικοι δεν θεωρούσαν τους Αβορίγινες ούτε καν ανθρώπους.

Μόλις το 1856 η εξόντωση των ιθαγενών πολιτισμών αποτυπώθηκε σ' ένα καυστικό άρθρο του δημοσιογράφου Έντουαρντ Ουίλσον στην εφημερίδα *Άργκους* της Μελβούρνης:

Σε λιγότερο από είκοσι χρόνια τους έχουμε σχεδόν αφανίσει από προσώπου γης. Τους σκοτώνουμε σαν σκυλιά... και καταδικάζουμε ολόκληρες φυλές στην οδύνη ενός βασανιστικού θανάτου. Τους καταντήσαμε μπεκρήδες και τους μολύναμε με ασθένειες που έκαναν τα οστά των ενηλίκων να σαπίζουν και κάναμε τη ζωή των ελάχιστων παιδιών που γεννιούνται ανάμεσά τους θλιβερή και βασανιστική από την πρώτη στιγμή που έρχονται στον κόσμο. Τους καταστήσαμε απόκληρους στην ίδια τους τη γη και τους καταδικάζουμε σε αφανισμό.